

وضعیت سیاسی و اجتماعی زنان در عصر قاجار

اهمیت موضوع زن در نقطه تاریخی قاجار این است که این دوره مرحله‌ای از تاریخ ایران است که در یک سوی آن جهان سنتی و در سوی دیگر جامعه‌ای است که در حال گذار به جهان مدرن است.

▼ جامعه عصر قاجار بر ساخت پدرسالار بنا نهاده شده بود. این ساخت تأثیر خود را بر سایر نهادهای زیرمجموعه خود گذارد و از حوزه سیاسی تا حوزه اجتماعی؛ متأثر از فرهنگ پدرسالار بود. ایدئولوژی پدرسالاری همان‌طور که مجرای قدرت را در انحصار یک فرد یعنی پادشاه می‌بیند در نهاد خانواده نیز از استیلا مردانه به‌مثابه امری طبیعی دفاع می‌کند.

▼ مسائلی همچون شیء‌وارگی زنان، فرصت‌های محدود شغلی، ازدواج در سن پایین، عدم آشنایی با مسائل بهداشتی، عدم آشنایی با حقوق شرعی و قانونی در نوشته‌های سفرنامه‌نویسان و نشریات این دوره نشان از شرایط و وضعیت اجتماعی فرهنگی و سیاسی زنان آن دوران دارد.

▼ محدود شدن نقش زنان در درون خانه و نقش همسری و مادری؛ کنش‌گری زن را محدود به خانه نشان می‌دهد. محدودیت‌های اجتماعی، اقتصادی و حقوقی، عدم حمایت حقوقی، نداشتن حق انتخاب همسر، عدم تحرک و فعالیت اجتماعی شاخصه‌های دنیای زن در جهان سنت است. با تغییر و تحولاتی که روی داد ایرانیان با مفاهیم جدیدی چون قانون و عدالت آشنا شدند، مؤلفه‌هایی چون آگاهی و علم، داشتن حق آزادی در انتخاب همسر، میل به پیشرفت و ضروری دانستن حضور اجتماعی مورد توجه قرار گرفت.

نکات تکمیلی:

ساختار سنتی جامعه در دوره قاجار در تحمیل برخی عقائد و باورهای غلط در مورد زنان، آنها را از جایگاه واقعی خودشان دور نموده بود. آموزش و تعلیم که امری عادی برای زنان شناخته می‌شد و آنان همپای مردان در مسجد به معلمی پیامبر آموختن را تجربه کرده بودند؛ بعد از دوران حکومت‌های ترک و مغول و سایه‌اندازی فرهنگ‌های ایللیاتی همه آموزش او منحصر در مکتب‌خانه شد. سواد خواندن و نوشتن منحصر در طبقات اعیان و دختران اشراف گشت. در این وضعیت اسفبار که نویسندگانی چون شمیم معتقدند بیش از ۹۰ درصد جمعیت کشور از نعمت سواد محروم بودند، وضعیت زنان بسی اسفبارتر بود. فرهنگ سنتی رایج، تحصیل برای دختران را ننگ و عار می‌دانست و لذا همپای با آن به دلیل دعوای سنت و مدرنیته، تحصیل دختران در دبستان‌ها، امری خلاف دین و سنت دانسته شد. اگرچه بانیان این دبستان‌ها همه سعی و همتشان را در مطابقت آموزش دختران با شرع گذاردند سالیان درازی حتی تا روزهای آغازین انقلاب مقدس اسلامی‌مان تحصیل دختران یکی از پرچالش‌ترین مسأله زنان محسوب می‌شد.